

Селезньова Галина Олександрівна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри економіки підприємства та
організації бізнесу, Харківський
національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Степаненко Руслан Джаванширович,
аспірант кафедри економічної кібернетики
та управління економічною безпекою,
Харківський національний університет
радіоелектроніки

Seleznova Halyna,
Candidate of Economic Sciences, Associate
Professor, Simon Kuznets Kharkiv
National University of Economics,
<https://orcid.org/0000-0003-1942-923X>

Stepanenko Ruslan,
Post Graduate Student
Kharkiv National University of Radio Electronics,
<https://orcid.org/0009-0008-0586-0903>

СУЧАСНІ РИЗИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ CURRENT RISKS OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES UNDER THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION

Селезньова Г. О., Степаненко Р. Д. Сучасні
ризики забезпечення економічної безпеки
підприємств за умов цифровізації.
*Український журнал прикладної економіки та
техніки*. 2023. Том 8. № 4. С. 167 – 173.

Seleznova H., Stepanenko R. Current risks of
ensuring the economic security of enterprises
under the conditions of digitalization. *Ukrainian
Journal of Applied Economics and Technology*.
2023. Volume 8. № 4, pp. 167 – 173.

Нині цифровізація розповсюдила свій вплив на всі сфери діяльності суспільства, цифрові технології сприяють новому рівню світового розвитку та є ефективним трендом. Важливим питанням у процесі цифровізації є зміцнення економічної безпеки на всіх рівнях і створення умов для підприємницької активності. Водночас підприємницькі ризики в умовах цифровізації є все більше невизначеними, тому вияв та ідентифікація ризиків у процесі підприємницької діяльності є одним з найбільш важливих завдань для зміцнення економічної безпеки.

Метою публікації є вияв та ідентифікація сучасних ризиків, які впливають на зміцнення економічної безпеки підприємств в умовах цифровізації. У статті досліджено питання щодо вияву загроз і ризиків для економічної безпеки підприємств в умовах цифровізації і глобалізації економіки та управління ними. Визначено сутність поняття «економічна безпека», а також механізм зміцнення економічної безпеки підприємства, аналіз впливу цифровізації бізнесу на зміцнення економічної безпеки. Зазначено, що за умов цифровізації на економічну безпеку підприємства впливають різні ризики, обґрунтовано сутність поняття «ризик», розглянуті загрози, пов'язані з цифровою трансформацією підприємства у розрізі внутрішніх факторів економічної безпеки: персонал, технології, інформаційне середовище, менеджмент, майно, фінанси, а також спричинені цими загрозами ризики та визначені заходи щодо їх запобігання. Визначені основні ризики економічної безпеки в умовах цифровізації бізнесу, розглянуто принципи управління ризиками, а також результативність системи управління ризиками з метою підвищення економічної безпеки. Цифрова трансформація підприємства має значний потенціал для економічного зростання та технологічного прориву суб'єктів господарювання. Зазначено, що необхідно своєчасно здійснювати моніторинг економічної безпеки на основі ризик-орієнтованого підходу, а також моделювання організаційного дизайну для стейкхолдерів підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, глобалізація, цифровізація бізнесу, цифрова трансформація, загрози, ризики, управління ризиками.

Nowadays, digitalization has spread its influence on all spheres of society; digital technologies contribute to a new level of global development and are a practical trend. A vital issue in digitalization is ensuring economic security at all levels and creating conditions for entrepreneurial activity. At the same time, business risks in the conditions of digitalization are increasingly uncertain. Therefore, the detection and identification of risks in the process of business activity is one of the most important tasks for ensuring economic security. The purpose of the publication is to reveal and identify modern risks that affect the provision of economic security of enterprises in the conditions of digitalization. The article examines issues related to identifying threats and risks to the economic security of enterprises in the conditions of digitalization and globalization of the economy and their management. The essence of the concept of "economic security" is defined, the mechanism of ensuring the economic security of the enterprise is defined, and the analysis of the impact of digitalization of business on ensuring economic security is determined. It is noted that under the conditions of digitalization, the economic security of the enterprise is affected by various risks; the essence of the concept of "risk" is substantiated, and the considered threats are related to the digital transformation of the enterprise in terms of internal factors of economic security: personnel, technologies, information environment, management, property, finances, as well as the risks caused by these threats and the defined measures for their prevention. The principal risks of economic security in the conditions of digitalization of business are determined, the principles of risk management are considered, and the effectiveness of the risk management system to increase economic security is considered. Digital transformation of the enterprise has a significant potential for economic growth and technological

© Селезнева Галина Олександрівна, Степаненко Руслан Джаванширович, 2023

Вступ

У сучасних реаліях цифровізація розповсюдила свій вплив на всі сфери життєдіяльності суспільства, відповідно цифрова трансформація як необхідна, так і неминуча. Водночас економічний і соціальний розвиток характеризується суттєвим впливом цифрових технологій на всі сфери суспільного життя та є кроком до виходу на новий рівень світового розвитку, що приєє стабілізації та ефективності економіки, поліпшенню якості життя людей. Цифровізація в широкому сенсі розглядається як тренд ефективного світового розвитку, що охоплює виробництво, бізнес, науку, соціальну сферу і супроводжується ефективним використанням результатів спеціалістами, громадянами, які мають навички роботи з нею. Цифрові технології суттєво прискорюють процес збору та оброблення інформації, створюють умови для її зберігання. Також унаслідок цифрової трансформації підвищується відкритість і прозорість підприємницької діяльності, з'являються нові робочі місця, поліпшується мікроклімат у колективі, знижуються затрати і втрати суб'єктів підприємницької діяльності, автоматизуються, прискорюються робочі процеси і документообіг, підвищується якість товарів і надання послуг.

Водночас сильні сторони впровадження цифровізації супроводжуються значними ризиками, які ставлять під загрозу економічну безпеку. Тому важливими питанням у процесі цифровізації є зміцнення економічної безпеки на національному, регіональному, галузевому, особистісному рівнях, які сприяють створенню надійних умов для підприємницької активності. В умовах цифровізації підприємницькі ризики є все більше невизначеними: з одного боку, цифрові технології є платформою інновацій для розвитку підприємницької діяльності, а з другого – призводять до монополізації ринку, глобальних змін у економічних відносинах. У цьому руслі вияв та ідентифікація ризиків у процесі підприємницької діяльності є одним з найбільш важливих завдань зміцнення економічної безпеки в умовах цифровізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині цифрова революція охопила більшість країн світу, сфер діяльності, що виражається в проникненні цифрових (інформаційно-комунікаційних) технологій у торгівлю, транспорт, фінанси, промисловість, освіту, охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство, державний сектор. Цифровізація не просто кардинально змінює життя людей, а й трансформує економічні уклади. У ролі теоретико-методологічної основи цифровізацію та її значення у підприємницькій діяльності досліджували класики сучасної наукової думки, серед яких слід виділити: Дж. Стігліца, Х. Пісарідеса, К. Скіннера, Л. Лапідус.

Зокрема, Дж. Стігліц розглядає інформаційну економіку як заміну традиційної економічної теорії, виділяючи роль інформації в досягненні ефективності ринку. Зазначає зміну всіх інституційних складових економічних процесів [7]. Х. Пісарідес прямо говорить про те, що основними загрозами для економіки в майбутньому є розвиток цифрових технологій, які призведуть до збільшення нерівності між країнами, а також роботизація. Цифрові технології і комп'ютеризація нині ще більше підкреслюють нерівність [3]. Згідно зі звітами Federation of European Risk Management Associations (FERMA), ризики все більше впливають на економіку і суспільний розвиток країн [8]. Дослідження ризиків економічної безпеки підприємницької діяльності в умовах цифровізації зробили такі вчені: Д. Хіршлейфер, Х. Ян Райндерс, З. Варналій, Я. Жаліло, А. Тофлер та ін. Водночас, зважаючи на актуальність обраної проблематики, дослідження ризиків й загроз економічної безпеки підприємств у процесі цифровізації, потребують ґрунтовних досліджень.

Формулювання цілей статті

Метою цієї публікації є дослідження сучасних ризиків, які впливають на зміцнення економічної безпеки підприємств в умовах глобалізації і цифровізації економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасних реаліях розвитку світової економіки важливим фактором розвитку національної економіки є зміцнення економічної безпеки кожного суб'єкта господарювання незалежно від його розміру і економічного виду діяльності. Поняття «економічна безпека» достатньо широке та досить докладно розглянуто і описано в науковій літературі. Загалом термін «економічна безпека» розглядається сьогодні як одна з найважливіших характеристик ефективного функціонування підприємства і з'явився в економічній теорії досить недавно, тому його визначення не є остаточно сформованим та однозначним. Найчастіше зміцнення

економічної безпеки бізнесу зводять до протистояння, захисту від різноманітних економічних злочинів (пограбування, шахрайство, фальсифікація, підпали, недобросовісна конкуренція, промислове та комерційне шпигунство, інформаційна безпека тощо). Безсумнівно, ці загрози дуже важливі і повинні постійно аналізуватись тівраховуватись, але поняття економічної безпеки підприємства має більш ширше значення [1]. М. Камлик економічну безпеку підприємства визначає як стан розвитку суб'єкта господарювання, який характеризується стабільністю економічного та фінансового розвитку, ефективністю нейтралізації негативних факторів і протидії їхнього впливу на всіх стадіях його діяльності [4]. Економічна безпека підприємства визначається і як стан суб'єкта господарювання, у якому він за найефективнішого використання корпоративних ресурсів досягає запобігання послаблення або захисту від наявних небезпек і загроз або непередбачених обставин і здебільшого забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику [2]. Аналізуючи різні наукові погляди на поняття «економічна безпека», можна зазначити, що економічна безпека підприємства становить собою стан захищеності ресурсів і капіталу підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз і ризиків, за якого забезпечується стабільна робота і досягнення результатів у довгостроковому періоді.

Проблеми економічної безпеки набувають актуальності у періоди економічних криз, загострень у міжнародних відносинах, введенні обмежень під час пандемій, воєнних дій, оскільки державна політика спрямована на регулювання на сучасні ризики та загрози економічного, соціального, військово-політичного характеру, які згубно впливають на економіку і руйнують соціально-економічну стабільність у суспільстві. До головних загроз в економіці належать загрози воєнно-політичного характеру, використання економічних методів для досягнення політичних цілей, високий рівень криміналізації і корупції, збереження значної частки тіньової економіки. Цифрова трансформація економіки сприяє появі ризиків і загроз економічній безпеці, які проявляються у фінансово-кредитній, податковій, бюджетних секторах економіки. В умовах зростання обігу капіталу зміни умов оподаткування, наявні методики статистичного обліку і прогнозування в фінансово-кредитній сфері залишаються незмінними і призводять до виникнення дисбалансу під час оцінювання реального стану економіки.

Економічна безпека підприємства характеризується таким станом корпоративних ресурсів і потенційних можливостей, за яких забезпечується ефективно їх використання для стійкого функціонування, розвитку і запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам. Механізм зміцнення економічної безпеки підприємства складається з низки елементів. Першим елементом такого механізму є інституційне забезпечення, яке є сукупністю суб'єктів та об'єктів у процесі зміцнення економічної безпеки підприємства. До об'єктів економічної безпеки підприємства належать види діяльності суб'єкта господарювання. Суб'єкти управління економічною безпекою підприємства можна розділити на зовнішні та внутрішні структури. До внутрішніх структур належать: керівний склад підприємства, сукупність служб, відділів, секторів, які керують його діяльністю. Зовнішні структури впливають на умови діяльності та економічну безпеку підприємства. Так, контрагенти забезпечують надходження необхідних видів ресурсів, основними з яких є сировина, матеріали, енергія, обладнання, технології. Органи влади забезпечують умови для існування і розвитку підприємства за допомогою податкової, бюджетної, кредитної, науково-технічної та інвестиційної політики. Владні структури різних рівнів розробляють і ухвалюють закони, які стосуються прав власності, правопорядку, регулюють підприємницьку діяльність, забезпечують якість продукції та захист конкуренції. Тобто державні органи створюють основну нормативно-правову базу, яка є важливим елементом механізму зміцнення економічної безпеки підприємства. Нормативно-правова база для суб'єкта господарювання включає і внутрішні документи, які регламентують порядок взаємодії суб'єктів забезпечення економічної безпеки.

Інформаційне зміцнення економічної безпеки підприємства характеризується наявністю інформаційно-аналітичних систем, які дозволяють вести базу даних для розрахунку системи показників економічної безпеки підприємства. Система показників економічної безпеки підприємства може складатись з кількох проєкцій, які характеризують різні аспекти економічної безпеки підприємства. Кожна проєкція може включати кілька показників з обов'язковим визначенням порогового значення. Підсумковим елементом механізму зміцнення економічної безпеки підприємства є інструменти, до яких належать моніторинг, контроль, оцінювання економічної безпеки підприємства, а також прогнозування розвитку підприємства у середньостроковій і довгостроковій перспективі.

Цифровізація бізнесу висуває особливі вимоги до зміцнення економічної безпеки підприємства. Для більшості підприємств система безпеки формується досить довгий час, і

завжди є актуальним питання, наскільки така система ефективна і дієва. Сучасний етап розвитку економіки привносить нові технології (цифрові технології, блокчейн, штучний інтелект, мережі P2P тощо), розширює сфери бізнесу, трансформує інституційні відносини. Цифровізація має багато позитивних моментів, які впливають на економічну безпеку неоднозначно, зокрема: забезпечує вихід економіки на новий рівень розвитку, руйнує стару систему виробництва та розподілу благ; впровадження нових технологій (ефект від використання цифрових дивідендів набагато слабший за очікуваний); цифровізація вигідна банкам і підприємствам. За кордоном давно виділили позитивні якості цифровізації для зміцнення економічної безпеки, тому цьому питанню приділяють особливу увагу.

Цифрова трансформація становить собою процес перетворення концепції соціально-економічних відносин на всіх рівнях, що ґрунтується на використанні цифрових технологій, переведенні всіх видів ресурсів у цифровий формат. У процесі цифрової трансформації економіки змінюється організація соціально-економічних відносин, створюються платформи інтеграції та взаємодії всіх учасників відносин. Цифрова трансформація лише на рівні підприємства – це процес зміни організації: бізнес-процесів, організаційних структур, управлінських практик. Проте швидкозмінні умови, поширення цифрової економіки на всі сфери діяльності, розвиток цифровізації відкривають не тільки перспективи для бізнесу, але й несуть певні загрози та ризики, які підвищують вимоги до зміцнення економічної безпеки суб'єктів господарювання. В умовах цифровізації до зміцнення економічної безпеки підприємства має бути системний підхід. Особливу увагу необхідно приділяти інформаційній, техніко-технологічній і фінансовій складовим.

Необхідно зазначити, що основна функція зміцнення економічної безпеки підприємства відводиться системі безпеки. Тому основна мета системи безпеки спрямована на оперативну діагностику та усунення зовнішніх і внутрішніх небезпек і загроз для забезпечення захищеності діяльності підприємства у досягненні його стратегії. Безумовно, досягнення поставленої мети можливе лише під час вирішення комплексу завдань. За ефективною системою економічної безпеки організація не буде наражатися на небезпеки, вона буде захищена від внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволить їй успішно розвиватися в перспективі. Водночас економічна безпека є складною категорією, що включає спектр взаємозалежних складових, тому системний підхід характеризується встановленням важливих функціональних елементів, які впливають на зміцнення економічної безпеки підприємства [6].

В умовах цифровізації на економічну безпеку підприємства впливають різні ризики. Загалом ризик – це ймовірність виникнення збитків або недотримання прибутків, порівняно з варіантом, що прогнозується, у зв'язку з випадковою зміною умов економічної діяльності, несприятливими обставинами [5]. Під ризиком також розуміють імовірність або загрозу втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання прибутків або появи додаткових втрат у результаті здійснення певної виробничої й фінансової діяльності. У загальному розумінні ризик – це показник стану або подій, здатних призвести до різних втрат; як правило, ризик прямо пропорційний можливості виникнення пов'язаної з ним події та розміру завданих збитків.

При виявленні можливих ризиків керівництво розглядає ступінь їхньої важливості, ймовірність виникнення та, звичайно, способи управління ними. З цією метою складаються плани, програми, здійснюються різні заходи щодо усунення ризиків. Слід зазначити, що задля зміцнення економічної безпеки керівництво зацікавлене у недопущенні випадків шахрайства, зловживань, розкрадань тощо. Від того, наскільки дієвою та ефективною є система внутрішнього контролю, залежить і економічна безпека підприємства. Значну увагу необхідно приділяти контролю над діями персоналу, оскільки найчастіше більшість помилок прямо залежить від людського чинника. Ефективна система економічної безпеки забезпечується висококваліфікованим персоналом, який якісно виконує закріплені за ним права та обов'язки. Регулярне підвищення їхньої кваліфікації – це важлива умова дієвої роботи системи економічної безпеки [1].

Для зміцнення економічної безпеки внутрішній контроль насамперед має бути спрямований на оперативне виявлення ризиків. Несприятлива реалізація ризику може призвести до суттєвих втрат, негативних наслідків. Своєчасно не виявлений та неправильно оцінений ризик може призвести до значних збитків компанії, порушення її економічної безпеки. Водночас розглядаємо загрозу як небажану зміну рівня економічної безпеки підприємства, викликану зовнішніми або внутрішніми причинами. Внутрішніми факторами економічної безпеки підприємства за ресурсно-функціонального підходу є: організаційна структура, персонал, технології, інформаційне середовище, менеджмент, майно, фінанси. Розглянемо загрози, пов'язані з цифровою трансформацією підприємства у розрізі внутрішніх факторів

економічної безпеки, спричинені цими загрозами ризику та можливі заходи їхнього запобігання (табл. 1). Водночас розглядаємо економічний ризик у таких аспектах: як небезпека завдати шкоди (класичний підхід), як імовірність відхилення від поставленої мети (неокласичний), як ступінь невизначеності в інформації суб'єкта про стан економічного середовища (інформаційно-поведінковий підхід).

Таблиця 1. Загрози і ризики для економічної безпеки в умовах цифровізації

Загрози	Ризики	Напрями зниження ризиків
Персонал		
Зниження рівня компетентності персоналу під час інтенсивного застосування прогресивних цифрових технологій	Зниження очікуваного рівня повернення інвестицій. Підвищення ймовірності відмови обладнання, збою систем, прийняття помилкових управлінських рішень	Реалізація спеціальних програм підвищення кваліфікації у сфері цифрових технологій
Технології		
Нові цифрові технології ще недостатньо зрілі, деякі з них лише розвиваються	Порушення циклу виробництва або відмова окремих виробничих процесів	Додаткове вивчення та подвійна експертна оцінка передбачуваних до використання технологій. Дублювання на період дослідної експлуатації. Вивчення досвіду використання нових технологій та обладнання
Інформаційне середовище		
Накопичення значних обсягів «інформаційного сміття» внаслідок здатності цифрових систем породжувати значні потоки різної інформації	Зниження якості управлінських рішень навіть до втрати стійкості управління, може бути утруднено визначення інформації необхідної і корисної для конкретної ситуації. Значне підвищення витрат на ІТ, зниження прибутку	Оцінювати новації у сфері даних та інтернету. Підтримувати власну кваліфіковану та досвідчену ІТ-команду. Залучати досвідчених і значимих експертів
Свідоме спотворення чи псування інформації. Крадіжка і передача конкурентам важливих відомостей	Проблеми в управлінні процесами і забезпеченні обліку аж до повної зупинки підприємства у разі успішної кібер-атаки	Прийняття належних заходів і використання спеціальних систем для забезпечення належного рівня інформаційної кібер-безпеки
Управління		
Психологічне неприйняття цифрових технологій менеджерами різних рівнів	Зниження очікуваного повернення інвестицій у цифрову трансформацію. Підвищення транзакційних витрат	Приділяти значну увагу інформуванню і підготовці менеджерів до цифровізації. Створення інноваційної культури, що сприяє та заохочує вивчення та використання нових цифрових технологій і рішень
Майно		
Вихід з ладу машин та обладнання	Зростання витрат на ремонт, оплата простоїв, компенсації працівникам	Стрес-тестування нових технологій, датчиків управління тощо
Порушення техніки безпеки. Диверсії, аварії. Маніпулювання правами на об'єкти майна	Втрата прав на об'єкти майна	Юридичний супровід угод
Фінанси		
Крадіжка коштів з банківських рахунків кібер-злочинцями. Фінансові втрати від неграмотного використання технологій оперативного розміщення вільних коштів	Зниження рівня ліквідності. Ризики порушення зобов'язань зі сплати податків і здійснення обов'язкових платежів	Встановлення належного рівня кібер-безпеки. Усвідомлений вибір стратегії і рівня ризику під час розміщення вільних коштів на фондовому ринку

Суб'єкти бізнесу в умовах цифровізації функціонують і ухвалюють рішення з урахуванням нових інформаційно-комунікаційних технологій. Економічна безпека в умовах цифровізації бізнесу характеризується рівнем захищеності всіх сфер діяльності від негативного впливу ендогенних та екзогенних ризиків, забезпеченням надійних інформаційно-комунікаційних каналів акумулювання, транслявання та зберігання даних і створенням усіх необхідних умов стійкого розвитку. Формування дієвої системи економічної безпеки в умовах цифровізації є необхідністю для забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища.

Економічну безпеку слід розглядати як складну багатогранну структуру, що замикає комплекс взаємопов'язаних елементів. До визначальних функціональних елементів зміцнення економічної безпеки підприємства в умовах цифровізації бізнесу, які дозволяють йому надійно розвиватися, належать: інтелектуальні ресурси, матеріально-технічна база, фінансові,

інформаційні та інноваційні ресурси, а також комунікаційні технології. Система економічної безпеки може бути дієвою лише за формування та реалізації ефективних функціональних стратегій. У період розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і поширення цифрової економіки необхідно розробляти функціональні стратегії системи економічної безпеки з урахуванням впливу цифровізації. Водночас необхідно розуміти, що такі функціональні стратегії системи економічної безпеки повинні бути покладені в основу загального стратегічного планування підприємства в умовах цифровізації бізнесу.

Для зміцнення економічної безпеки підприємства необхідно регулярно проводити заходи, спрямовані на: розроблення режиму функціонування підприємства, формування служби економічної безпеки; розроблення заходів відповідальності за порушення економічної безпеки, розголошення комерційної таємниці; обмеження доступу до майна підприємства, інформаційних і фінансових ресурсів; використання інноваційних інформаційних технологій, баз даних, систем захисту інформації; здійснення виховної роботи з персоналом, розроблення кодексу поведінки, формування корпоративної культури; регулярний моніторинг фінансового стану підприємства; систематичне оцінювання ризиків, розроблення механізмів і методів управління ризиками; формування заходів щодо зміцнення економічної безпеки.

Зважаючи на ймовірні загрози економічній безпеці підприємства в умовах цифровізації бізнесу, захисту повинні підлягати всі види ресурсів, які залучаються для реалізації стратегічних цілей. Тому до основних напрямів зміцнення економічної безпеки належать: фізична безпека об'єктів підприємницької діяльності (основні кошти, матеріально-виробничі запаси, виробничі ресурси); безпека об'єктів інтелектуальної власності та інших нематеріальних активів; кадрова безпека; інформаційна безпека; юридична безпека, зокрема коректне оформлення прав, порядку та умов реалізації діяльності; фінансова безпека та ін.

Умови цифровізації висувають нові вимоги до ведення бізнесу, формують нові інституційні відносини, розширюють фінансові технології та технологічні новації. Так виникають раніше нетипові види ризиків ведення бізнесу. Ризики, які виникають в умовах цифровізації економіки, охоплюють основні напрями інформаційно-комунікаційних технологій. Особливого значення набуває пошук методів діагностики та оперативного виявлення некерованих ризиків. Такі види ризиків найбільш притаманні процесам цифровізації. Серед основних ризиків економічній безпеці в умовах цифровізації бізнесу необхідно виділити такі:

- ризик зовнішнього інформаційно-технічного впливу на діяльність підприємства;
- ризик витоку конфіденційної інформації та комерційної таємниці підприємства;
- ризик інформаційної атаки;
- ризик збереження бази даних, у зв'язку з технічними помилками та програмними вірусами;
- ризик цифрового шахрайства;
- ризик поширення шкідливого контенту;
- ризик недосконалості законодавства, що регулює та забезпечує процеси цифровізації;
- ризик несанкціонованого використання чужої інформації;
- ризик атак на фінансові мобільні програми;
- інші кібер-ризиків, пов'язані з процесами цифровізації бізнесу.

Управління ризиками у межах системи економічної безпеки підприємства передбачає комплексне вивчення сукупності всіх ризиків з урахуванням їх взаємозв'язків і взаємозалежностей. Під час управління ризиками в умовах цифровізації бізнесу необхідно базуватися на певних принципах, основні з яких:

- цілісність – орієнтація на загальну оцінку всіх ризиків та усунення негативних наслідків у процесі їх реалізації;
- комплексність – потреба в обліку можливих наслідків прояву ризиків та особливостей впливу на ризик;
- гнучкість – мобільне реагування всієї системи на появу нових ризиків, зокрема в процесі системи управління ризиком;
- багатфункціональність – здатність боротьби з ризиками різного походження і різними наслідками їх прояву;
- модульність – можливість поєднання процедур управління ризиком у різних ситуаціях;
- багаторівневість – забезпечення необхідної ієрархічної структури розроблення і прийняття рішень, які дозволяють об'єктивно розподіляти повноваження та відповідальність.

Висока результативність системи управління ризиками з метою підвищення економічної безпеки в умовах цифровізації бізнесу має відповідати таким аспектам: адаптивність – здатність

приспосовуватись до умов, які стрімко змінюються, швидке реагування та пошук рішень у ризикових ситуаціях; адекватність – відповідність реалізованих процедур управління ризиком у певній ситуації, що виявляється у здатності оперативно виділяти необхідні ресурси для досягнення поставленої мети; ефективність – здатність усувати негативні наслідки ризикових ситуацій за мінімального обсягу відповідних ресурсів. Таким чином, управління ризиками для зміцнення економічної безпеки підприємства характеризується сукупністю методів і заходів, які забезпечують прогноз настання ризикових подій та оперативністю вжиття заходів щодо їхнього запобігання або зниження негативних наслідків у процесі їхньої реалізації.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, цифрова трансформація підприємства має значний потенціал для економічного зростання та технологічного прориву суб'єктів господарювання. Однак існує безліч загроз і ризиків для економічної безпеки. На наш погляд, необхідно своєчасно здійснювати моніторинг економічної безпеки цифрового підприємства на основі ризик-орієнтованого підходу для успішної діяльності підприємства у середньостроковому та довгостроковому періодах, а також моделювання організаційного дизайну для стейкхолдерів підприємства.

Література

1. Гапак Н.М. Економічна безпека підприємства: сутність, зміст та методика оцінки. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1145>.
2. Іванюта Т.М., Заїчковський А.О. Економічна безпека підприємства. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
3. Інтерв'ю з лауреатом Нобелівської премії з економіки Христофором Пісарідесом. URL: <https://sb-cyprus.com/people>.
4. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект. Київ: Атіка, 2005. 432 с.
5. Клименюк М.М., Брижань І.А. Управління ризиками в економіці. Київ: Просвіт, 2000. 220 с.
6. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. Київ: НІСД, 2015. 348с.
7. Стіглиц Дж. Ціна нерівності. Як теперішнє поділене суспільство майбутнє загрожує нашому майбутньому. URL: <https://book-ye.com.ua/catalog/ekonomika/tsina-nerivnosti-yak-teperishnye-podilene-suspilstvo-zahrozhuje-nashomu-majbutnomu/>.
8. International Digital Economy. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/international-digital-economy-and-society-index-2018>.

References

1. Napak, N.M. Ekonomichna bezpeka pidprijemstva: sutnist', zmist ta metodyka otsinky. [Economic security of the enterprise: essence, content and assessment methodology]. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1145>.
2. Ivaniuta, T.M., Zaichkovskij, A.O. (2009). *Ekonomichna bezpeka pidprijemstva*. [Economic security of the enterprise]. Tsentr uchbovoi literatur. Kyiv. Ukraine.
3. Interv'iu z laureatom Nobelivs'koi premii z ekonomiky Khrystoforom Pisaridesom. [Interview with the winner of the Nobel Prize in Economics, Christopher Pissarides]. Available at: <https://sb-cyprus.com/people>.
4. Kamlyk, M.I. (2005). *Ekonomichna bezpeka pidprijemnyts'koi diial'nosti. Ekonomiko-pravovyj aspekt*. [Economic security of business activity. Economic and legal aspect]. Atika. Kyiv. Ukraine.
5. Klymeniuk, M.M., Bryzhan', I.A. (2000). *Upravlinnia ryzykamy v ekonomitsi*. [Risk management in the economy]. Prosvit. Kyiv. Ukraine.
6. Liashenko, O.M. (2015). *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidprijemstva*. [Conceptualization of management of economic security of the enterprise]. NISD. Kyiv. Ukraine.
7. Stihlyts Dzh. Tsina nerivnosti. Yak teperishnie podilene suspil'stvo majbutnie zahrozhuie naschomu majbutn'omu. [The price of inequality. As a divided society today, the future threatens our future]. Available at: <https://book-ye.com.ua/catalog/ekonomika/tsina-nerivnosti-yak-teperishnye-podilene-suspilstvo-zahrozhuje-nashomu-majbutnomu/>.
8. International Digital Economy. [International Digital Economy]. Available at: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/international-digital-economy-and-society-index-2018>.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2023 р.